

tament falses, car no hi ha hagut mai *z* de *yl* enlloc de l'Alt Empordà, sinó *l*. Per tant també va ser mal informat Alcover quan li van donar *funéi* per a Figueres (BDLC IV, 223); altrament també la *é* tancada és errònia, fins per a Palafrugell (on *z* pot ser correcte), dada del mateix mal informador (ibidem).

Fonòmetre, -metria, -mètric, V. fonètic

FONS, m., del ll. FUNDUS id., que en llatí de l'Edat d'Or apareix com a masculí (declinat *fundus, fundi, fundum*), però en l'època imperial tardana es convertí en neutre, declinat FUNDUS, acusatiu FUNDUS: per això en català, en les llengües de França i segurament també en les altres romàniques (en el període inicial d'aquestes) la -s es conservà com a part imprescindible del mot. □ I.^a doc.: orígens (Llull, etc.).

Es troba sempre en la forma *fons*, i amb el significat conservat fins avui, en els principals escriptors medievals, ja en Llull (cita en *AlcM*) i Bmetge: a l'Infern «estan semblantment aquells qui han traïda la pàtria --- altres meten contínuament aiga en vexells qui no han *fons*, e cuiden-los omplir, e treballen en va e no poden, per tal com han desijat mort d'altre e anhelat a aquella, jatsia que no hagen pogut llur desig complir», *Lo Somni* (III, NCL, 97.10); «on és lo loc - on ma pensa repose? / On serà, on, - que mon voler contente? / Ab escandall - yo cerc tot *fons* e tente, / e port no trob - on aturar-me gosse», Ausiàs (LXXVI, 1.3); «la pregonea sens *fons* del ingrát coratge de dons que pereixen», JoMartorell (Ag. II, 164).

I reapareix sense canvis ni alts i baixos en els escriptors de la Renaixença: «van per muntar-se les tallants procs, / com al sol del desert enceses boes, / per morir una o altra rebolcons, / y roda com un carro / tro de guerra, / fent en sos pols sotraquejar la terra, / temerosa com ells d'anar a *fons*», «ofegant lo brugit de la batalla, / un llamp del cel espetegant, davalla / de la nau valenciana al polvorí: / se bada y roda al *fons*, feta un Vesuvi, / mentres romp la de Gènova un diluvi / d'escumes, foc y flama en remolí», «He vist d'un llit de perles alçar Nàpols y Ibèria; / he vist Sahara, Grècia y Egipte al *fons* del mar; / la onada he vist que'm colga jugar sobre Sibèria, / y, espinada d'Europa, los Alpes ericar», «Senyor de les venjances, donau alè a mon càntic, / y diré'l colp terrible que, rebatent-la al *fons*, / féu desbotar als amples Meditèrrà y Atlàntic / per desunir los mons!», «y damunt seu, terribles, com may, descarregant-se, / son front y pits calciguen les ires de l'Etern, / mentre en sos peus de roca, com rats penats penjant-se, / cap al bell *fons* la estiren los genis de l'Avern», *Atl.* (24, 26, 50, 50, 218).¹

Fins avui, en efecte, ha seguit essent la forma de la llengua comuna, en tots els dominis dialectals de la llengua. Mall.: «A un recó de la clastra verdosa y ombrivola de la casa de la possessió aont vaig néixer, en el *fons* d'una vall, dins el cor de la muntanya, hi ha el portal de la tafona, l'oficina més important --- de que se compon aquell estens y antic casal», JoRosselló de

Son Fortesa (*Manyoc*, p. 23). Sense excloure'n, naturalment, la major part dels escriptors val. ni ross., tot i que és en aquestes zones on, vulgarment, han pres més consistència algunes variants vulgars de la llengua parlada: «em sembla que el guardo en lo *fons* del meu cor», Salv. Guinot (*Capolls*, 96); no forma excepció més que relativa el ross., que és on unes tals formes (*fúnza, fúnzu*) han pres més cos: Saisset escriu *funze* (*fonse*) (*Catal. del Ross.*, 248) o bé *funzu* (-su, *Coïses de Ross.*, 16) i ja trobem allà, en el S. XVII: «no deix ninguna senyal de humiditat en lo *fonso* del vas» en el Prior de Perpinyà (Miq. Agustí, *Secrets d'Agr.*, 125, any 1617) i «se fa en la terra unes grans obertures ahont no 's troba *fonso*» en Andreu Bosch (*Títols d'Honor*, a. 1628, 83); però és que aquesta és la regió on la nostra llengua s'ha vist ajupida al grau màxim de dialectalització. Per al grosser barbarisme *fon* (m.), rebutjat per tots els bons escr. mallorquins, veg. el que he dit a l'ordre alfabètic d'aquesta forma intolerable.

La forma *fonze/fonzo* en la llengua parlada té realment forta extensió en l'ús colloquial del nostre extrem N., afavorida per influència de l'important derivat *enfonsar* (cf. fr. *foncer, enfoncer, foncier*, etc.) i pel caràcter poc comú d'un substantiu de singular i plural idèntics i terminats tots dos en -s (de tipus més anòmal que un *fonze/fonzo*, plural *fonzes/-os*, equiparat a *colze/colzes, polze/-zes, enze, ase*, etc.), se sent en tot el domini ross., i fins sobreixint una mica cap al Sud i molt cap al Nord: «al *fúnza* del lloc» per 'el capdava del poble' (oposat al 'cim del lloc' = Sòl-de-vila/Cap-de-vila) Palaldà, St. Marçal i Aiguatèbia, «el *fonze* del Clot» Noedes, «al *fúnza* de la Feixa» Fontpedrosa i Flaçà de Conflent; «al *fúnza* hi ha ---», Vallmanya, Fullà, «és en el Prat del *fúnza*» Reiners, «els camps són en el *fúnza*» Flaçà, «de tot aquell rodal en diuen *os Fúnzas*» Sançà (1959-60).

Cap al Migdia aqueixes formes amb -z- s'estenen almenys fins a la vall de Camprodon: «al *fúnza* de la vall, al *fúnza* d'aquell blat» Molló i Freixenet, «la Closa de G. és a baix, al *fúnza*» Molló (1935). Però en zones dels extrems E. i O. tenim *fonzo* amb assimilació: «el *fúnzu* del lloc» St. Feliu d'Amont, «els rocs del *fúnzu* de la mar» Barcarès; així com en el Capcir («al *fúnzu* del Bac de S. tenim ---»), «la ruta passa al *fúnzu*» Els Angles; i, al capdamunt de Cerdanya, *al fúnzu* Llo (1959-60). Ara bé aqueixa extravasació, per dir-ho així, de la -s, en una forma o altra, no cessa pas, pel Nord, amb els límits de la llengua: el tipus *al fúnza* se sent igualment en el llenguadocià de les Corberes, no sé fins a on (almenys ho diuen així a Vingrau, poble ja occità encara adscrit al Rosselló, 1960); i en el llenguatge de Mistral, això apareix aplicat al femení de l'adjectiu (=cat. *fondo, fonda*): «la coumbo espectaouso, / e *founso* e frejo», *Calendau* (III, 18.2), si bé no sé si allà es pronuncia amb -z- o amb s sorda, com induria a creure-ho la rima en: «tre-lusi dins la mar *founso* / --- / l'anarai querre ounte s'anouço / ---», ibid. (v, 63.4). *Fonsada. Fonsilles. Fonsura.*

En català modern l'ús de *fondo, fonda*, com a ad-